ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა

წელიწდეული, 2017

სპეციალური გამოცემა

მედიაციის სტატიათა ეროვნულ კონკურსში გამარჯვებული ნაშრომები

სპეციალურ გამოცემაში წარმოდგენილია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრის ორგანიზებით ჩატარებულ მედიაციის სტატიათა ეროვნულ კონკურსში გამარჯვებული ნაშრომები. მედიაციის სტატიათა ეროვნული კონკურსი გაიმართა მედიაციის აკადემიური გაძლიერების პროექტის ფარგლებში, რომელიც ევროკავშირისა და გაეროს განვითარების პროგრამის მხარდაჭერით ხორციელდება.

პუბლიკაცია შექმნილია ევროკავშირისა და გაეროს განვითარების პროგრამის მხარდაჭერით. მის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ატერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი, მაგრამ ეს არ ნიშნავს რომ იგი ასახავს ევროკავშირისა და გაეროს განვითარების პროგრამის შეხედულებებს.

თბილისი, 2018

ეკატერინე წოწორია*
ნინო მიროტაძე*

მედიაცია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში

სტატიაში განხილულია მედიაცია, როგორც ალტერნატიული მართლმსაჯულების განხორციელება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში, მისი წინაპირობები, პრინციპები, საკანონმდებლო მოწესრიგება და მასში არსებული ხარვეზები, მედიაციაში მონაწილე სუბიექტები, მათი როლი და უფლებამოვალეობები, მედიაციის უპირატესობები და ბოლოდროინდელი სტატისტიკური მონაცემები საქართველოს მაგალითზე დაყრდნობით.

საკვანძო სიტყვები: *არასრულწლოვანი, განრიდება, მედიაცია, დაზარალებული, საუკეთესო ინტერესი, მედიაციის კონფერენცია, მედიატორი, პროკურორი, სოციალური მუშაკი, კანონიერი წარმომადგენელი, ლატენტური, ნორმალურობა, ეპიზოდურობა, პრევენცია, რესოციალიზაცია, მედიაციის ეთიკა, სტიგმატიზაცია, კონფიდენციალურობა, შეთანხმება.*

1. შესავალი

ბავშვის ბუნება საიდუმლოთა საიდუმლოა. ბავშვი იგივ ადამიანია და მით უფრო ძნელი საცნობელია, რომ ძნელ წასაკითხ ქარაგმით დაწერილია, თუ ესე ითქმის, და არა სხვილ და სრულ ასოებით, როგორც დამთავრებული კაცი. არ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ რასაც დიდ მდინარეში ვპოულობთ, მას მის სათავეშიაც ვხედავთ. ბავშვი სათავეა, დასაწყისია დიდი ადამიანისა.

ილია ჭავჭავაძე

უკვე დიდი ხანია, კერძოსამართლებრივი დავები მოლაპარაკებების შედეგად წყდება ნეიტრალური პირის დახმარებით. „მედი-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ბაკალავრიატის სტუდენტი.
* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ბაკალავრიატის სტუდენტი.

აცია დაახლოებით იმდენი ხანია არსებობს, რამდენი ხანიც არსებობს ადამიანთა ორგანიზებული საზოგადოება".[1] ის სისხლის სამართალში კერძო სამართლიდან შემოვიდა. ევროსაბჭოს რეკომენდაციის მიხედვით, სისხლის სამართალში მედიაცია, ტრადიციულ სისხლის სამართლის წარმოებასთან ერთად, მიჩნეულია პრობლემის მოგვარებაზე ორიენტირებულ დამატებით ან ალტერნატიულ საშუალებად.[2]

მედიაციის პროცესში არ არსებობს გამარჯვებული მხარე, იგი დავის გადაწყვეტის იმ ალტერნატიულ საშუალებად გვევლინება, რომელიც დავის მოგვარებას შეთანხმების მიღწევის გზით ჰპირდება მხარეებს. აღნიშნული თვისება შეიძლება ჩაითვალოს ერთ-ერთ მიზეზად იმისა, რომ მედიაცია აღიარებულია საუკეთესო საშუალებად ისეთი საქმეების გადასაწყვეტად, სადაც დამნაშავედ არასრულწლოვანი ბრალდებული გვევლინება.

კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანთა ქცევა სამართლებრივი, კულტურული, სოციალური ნორმების დარღვევაა, რაც გამოწვეულია მოზარდების მიერ მოვლენების არარეალური შეფასებით. სუბიექტურ, ამ შემთხვევაში, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის მოთხოვნილებებს მეტ ანგარიშს უწევენ, ვიდრე ობიექტური სინამდვილის შეფასებას.[3] კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანთა ქცევის მიზეზები მრავალფეროვანია და კონკრეტული ისტორიული პერიოდის ობიექტურ კანონზომიერებებს ემორჩილება, რომლებიც გავლენას ახდენს „დანაშაულობის" განვითარების დინამიკაზე, სტრუქტურასა და ძირითად ტენდენციებზე. შესაბამისად, განრიდება და მედიაცია არასრულწლოვნისათვის მეორე შესაძლებლობაა, რომელიც მის გამოსწორებას, „ეტიკეტირების" და მისი კრიმინალად ჩამოყალიბების თავიდან აცილებას, საზოგადოებაში სწრაფ რეინტეგრაციას ემსახურება.[4]

---

1 *ოსტერმაილერი ს.მ., სვენსონი დ.რ.,* დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, თბ., 2014, 124.

2 *გვენეტაძე ნ., კვაჭაძე მ., წიკლაური-ლამიხი ე., გაბუნია მ.,* არასრულწლოვათა მართლმსაჯულება – განეიდება და მედიაცია, თბ., 2012, 145.

3 იქვე, 98.

4 *კავთუაშვილი ე.,* კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანი ფსიქოლოგიურ, თეოლოგიურ, პედაგოგიურ და იურიდიულ ჭრილში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი", №4 (52), თბ., 2016, 97.

დღეისათვის, სისხლის სამართალში ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური თემაა აღდგენითი მართლმსაჯულება, რამდენადაც ცივილიზებული მსოფლიო თანხმდება, რომ ბრალდებულისათვის თავისუფლების აღკვეთა, განსაკუთრებით თუ იგი არასრულწლოვანია, უნდა ჩანაცვლდეს იმ საშუალებით, რომელიც არც საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას დაემუქრება და ბრალდებულის მდგომარეობასაც მოერგება.[5] სწორედ ამიტომ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, განვიხილოთ მედიაცია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში, მისი მიზნები, პრინციპები, საკანონმდებლო მოწესრიგება და საქართველოს მაგალითზე რამდენად წარმატებით ხორციელდება იგი პრაქტიკაში.

2. განრიდება, როგორც მედიაციის წინაპირობა

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის (შემდეგში – ამკ) მე-3 მუხლის მე-7 ნაწილი განმარტავს განრიდებას, იგი არის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების ფორმა, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული მექანიზმი, რომლის მიზანია არასრულწლოვნის სათანადო განვითარებისა და საზოგადოებრივი ინტეგრაციის ხელშეწყობა, განმეორებითი დანაშაულის თავიდან აცილება. პროფესიონალები, რომლებიც ამ პროგრამაზე მუშაობენ, იღვწიან ძირითადი მიზნისაკენ – საზოგადოებას დაუბრუნდეს სრულყოფილი მოქალაქე, რომელიც აღარ ჩაიდენს დანაშაულს.[6] კრიმონოლოგიური თვალთახედვით განრიდების თეორიული საფუძველია არასრულწლოვანთა „დანაშაულობის“ ნორმალურობა, ეპიზოდურობა და ყველა

---

[5] *ქუთათელაძე მ.,* განრიდება, არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესზე დაფუძნებული არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიხედვით, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №4 (52), თბ., 2016, 108.

[6] *ჯავახიშვილი ლ.,* არასრულწლოვნის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მიმოხილვა, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2016, 180.

საზოგადოებაში გავრცელება.[7] სწორედ ამიტომ ზოგიერთი ავტორი მას განმარტავს, როგორც „ნორმალურ ქცევას, დამახასიათებელს ამ ასაკობრივი ჯგუფის ადამიანებისათვის".[8]

განრიდების მთავარი ამოცანაა მოზარდის გამოსწორება, მისი დაცვა მართლმსაჯულების სტიგმატიზაციისაგან, კონფლიქტის სწრაფი მოგვარება, და ციხის პირობებში მისი კრიმინალად ჩამოყალიბების გარდაუვალი პროცესის პრევენცია, ნაკლები ეკონომიკური ხარჯი, ნაკლები რესურსის დახარჯვა (პროკურორების შესაძლებლობა, უფრო მნიშვნელოვან საქმეებს დაუთმონ დრო)".[9]

განრიდება გამოიყენება იმ შემთხვევაში თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი იმისა, რომ არასრულწლოვანმა ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული. 2014 წლის ნოემბრამდე დანაშაულის ჩამდენი არასრულწლოვნის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში ჩართვა შესაძლებელი იყო იმ შემთხვევაში თუ მის მიერ ჩადენილი დანაშაული იყო ნაკლებად მძიმე. 2014 წლის 11 ნოემბრიდან პროგრამა გავრცელდა მძიმე კატეგორიის დანაშაულებზეც.[10] აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „განრიდებისა და მედიაციის შესახებ პროკურორებისთვის სახელმძღვანელო მითითებებისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების თაობაზე" იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 12 ნოემბრის #216-ე ბრძანებაში 2011 წლის 23 ივნისს შევიდა ცვლილება, რომლის მიხედვითაც განრიდებას ან/და მედიაციას დაექვემდებარა ჯგუფურად ჩადენილი დანაშაული,[11] რაც მისასალმებელ ცვლილებებად უნდა იქნეს მიჩნეული.

---

7 *შალიკაშვილი მ.,* არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები, თბ., 2013, 17.

8 *ხერხეულიძე ი.,* არასრულწლოვანთა დანაშაული და მისი გამომწვევი მიზეზები იუვენალური იუსტიციის სისტემაში, ჟურნ. „სამართლის ჟურნალი", №2, თბ., 2012, 292.

9 *შალიკაშვილი მ., მიქაძე გ.,* არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მე-2 გამოცემა, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, თბ., 2016, 94.

10 იხ., <http://prevention.gov.ge/page/28/geo>.

11 *შალიკაშვილი მ., მიქაძე გ.,* არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, თბ., 2016, 26.

კანონმდებლობის თანახმად (ამკ-ის მე-40 მუხლი) ის პირი, რომელიც ადრე მონაწილეობდა განრიდება-მედიაციაში, კარგავს შესაძლებლობას კვლავ გახდეს განრიდება-მედიაციის მხარე, რაც მხოლოდ ერთი შანსის მიცემას გულისხმობს, აღნიშნული კი არასრულწლოვანთა დანაშაულის ბუნებასთან (ეპიზოდურ ხასიათთან, ნორმალურობასა და ყველგან და ყველა დროში გავრცელებულობასთან) მოდის წინააღმდეგობაში.

წინასასამართლო სხდომამდე განრიდების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს პროკურორი. განრიდება შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აგრეთვე საქმის სასამართლოში წარმართვის შემდეგ. სასამართლო უფლებამოსილია, განრიდების გამოსაყენებლად საკუთარი ინიციატივით ან მხარის დასაბუთებული შუამდგომლობის საფუძველზე საქმე დაუბრუნოს პროკურორს, რომელიც არასრულწლოვან ბრალდებულს განრიდებას შესთავაზებს და, მისი თანხმობის შემთხვევაში, მიიღებს გადაწყვეტილებას განრიდების შესახებ. ამ გადაწყვეტილების მიღებამდე სასამართლო მეორე მხარის პოზიციასაც ისმენს. მედიატორი პროცესში პროკურორის მიერ განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისთანავე ერთვება, რაც ზრდის მედიაციით დასრულებული საქმეების რაოდენობას.

განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში პროკურორი უფლებამოსილია, არასრულწლოვანთან გააფორმოს ხელშეკრულება განრიდების ან განრიდებისა და მედიაციის შესახებ, ხოლო არასრულწლოვნისთვის განრიდებაზე უარის თქმის შემთხვევაში დგება გასაუბრების ოქმი, რომელშიც აღინიშნება განრიდებაზე უარის თქმის მიზეზი. ამ ოქმს ხელს აწერენ პროკურორი და არასრულწლოვანი ან/და მისი კანონიერი წარმომადგენელი. თუმცა ამ უკანასკნელთ და, მათ შორის, ადვოკატს, უფლება აქვს განრიდების მოთხოვნით ზემდგომ პროკურორს მიმართოს.[12]

განრიდების ღონისძიება გონივრული და ჩადენილი დანაშაულის თანაზომიერი უნდა იყოს. განრიდების პროცესში დაუშვებელია არასრულწლოვნისთვის ისეთი მოვალეობის დაკისრება, რომელიც იწვევს მისი ღირსების და პატივის შელახვას, ნორმალური სასწავლო პროცესისაგან და ძირითადი სამუშაოსაგან მის მოწყ-

[12] ამკ-ის მუხლი 39.

ვეტას, ზიანს აყენებს მის ფიზიკურ ან/და ფსიქიკურ ჯანმრთელობას. არასრულწლოვნის მიმართ ერთდროულად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს განრიდების რამდენიმე ღონისძიება, რომლებიც განისაზღვრება ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის საფუძველზე საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით. დაუშვებელია, კანონით გათვალისწინებულ მინიმალურ სანქციაზე მკაცრი განრიდების ღონისძიების გამოყენება.[13]

3. მედიაცია – კონფლიქტის მოგვარება შეთანხმებით

მედიაცია განრიდების შემდგომ ეტაპს წარმოადგენს. იმისათვის, რომ მედიაციის პროცესი გაიმართოს, აუცილებელია დაზარალებულის თანხმობა და მედიაციის პროცესში მონაწილეობის სურვილი. განრიდების დროს კი დაზარალებულის სურვილს გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ ენიჭება. გამომდინარე აქედან, შეიძლება ითქვას, რომ განრიდება შესაძლებელია მედიაციის გარეშე წარიმართოს, ხოლო მედიაცია კი, როგორც განრიდების შემდგომი ეტაპი, განრიდების გარეშე წარმოუდგენელია.

საქართველოში თანამედროვე სისხლის სამართლის მედიაციის ისტორია 2010 წლიდან, არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის ამოქმედებიდან იწყება. არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა დღეისათვის საერთაშორისო გამოცდილებისა და აღდგენითი მართლმსაჯულების ძირითად პრინციპებს ეფუძნება.[14]

მედიაცია არის კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანსა და დაზარალებულს შორის დიალოგის პროცესი (ამკ-ის 3.9 მუხლი), რომელსაც უძღვება მედიატორი – „მხარეების მიერ არჩეული ნეიტრალური პირი“,[15] რომლის მიზანია არასრულწლოვნი-

---

[13] იქვე, მუხლი 42.

[14] *ჯავახიშვილი ლ.,* არასრულწლოვნის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მიმოხილვა, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2016, 179.

[15] The New German Mediation Act – Paving The Way for Mediation As Established Standard in Dispute Resolution, 2012, <http://www. shearman.com/~/media/Files/Document-Manager-Files-from-BDS/MediationsG.pdf>.

სა და დაზარალებულის შერიგება, მათ შორის კონფლიქტის გადაწყვეტა „სისხლის სამართლის იუსტიციის ფარგლებს გარეთ“.[16]

დღესდღეობით, ქვეყნების უმეტეს ნაწილში (მათ შორის: კანადაში, ინგლისში, ფინეთსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში) მანამ, სანამ საქმე სასამართლოს გადაეცემა, არასრულწლოვან დამნაშავეებს ეძლევათ შესაძლებლობა, მედიაციის დროს შეხვდნენ მათ მსხვერპლს. ისინი ერთად განიხილავენ: რა ჩაიდინა დამნაშავემ და რატომ; როგორ ავნო დანაშაულმა დაზარალებული; როგორ შეიძლება აანაზღაუროს ზიანი დამნაშავემ.[17]

მედიაცია იყოფა ორ ნაწილად: პირველ ეტაპზე, ანუ წინასაკონფერენციო ეტაპზე მედიატორი ხელს უწყობს მხარეებს შორის დიალოგის დაწყებას. იგი ცალ-ცალკე ესაუბრება არასრულწლოვანსა და დაზარალებულს მედიაციის არსის, მიზნების, წესებისა და ხელშეკრულების სავარაუდო პირობების შესახებ. ამ ეტაპზე მისი მთავარი ამოცანაა, უზრუნველყოს მხარეთა ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული მონაწილეობა მედიაციის პროცესში და მიაღწიოს მხარეთა შორის კონსენსუსს ხელშეკრულების სავარაუდო პირობებთან დაკავშირებით. წინასაკონფერენციო ეტაპის გავლის შემდეგ, მედიატორი, კონფერენციის ხელმძღვანელი პირი, მხარეებს უნიშნავს შეხვედრას, რომელსაც ასევე ესწრება არასრულწლოვანი, მისი წარმომადგენელი, დაზარალებული, პროკურორი და სოციალური მუშაკი. კონფერენციის მიზანია დამნაშავის მიერ ჩადენილი დანაშაულისა და მისი შედეგების გაცნობიერება.[18]

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „მედიაციის ინსტიტუციონალიზაცია დღის წესრიგში აყენებს დავის მოგვარების სამართლებრივი კულტურისა და ცნობიერების დახვეწის აუცილებლობას“.[19]

---

16 *გაბუნია მ., ბერიძე თ.,* მედიაციის კრიმინოლოგიური ასპექტები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №1, თბ., 2013, 64.

17 *Chown P.L.,* Juvenile Justice, The Letric Law Library, <https:// www. lectlaw.com/files/cjs08.htm>.

18 *ჩუბინიძე ქ.,* არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა, სამართლის ფაკულტეტის სტუდენტთა II სმეცნიერო კონფერენციის მასალები, გამომცემელი ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2012, 60.

19 *ჩიტაშვილი ნ.,* ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, ჟურნ. „სამართლის ჟურნალი“, №2, თბ., 2016, 29.

საქართველოში მედიატორის ეთიკის ნორმათა საკანონმდებლო მოწესრიგება არ არსებობს, განსხვავებით სხვა ქვეყნებისაგან. განსაკუთრებით იმ მედიატორთა ეთიკის ნორმების არარსებობა, რომლებიც განიხილავენ არასრულწლოვნის საქმეებს, შეგვიძლია მივიჩნიოთ კანონმდებლობის ნაკლად. „პირველ რიგში სწორედ კანონმდებლობა უნდა უზრუნველყოფდეს არასრულწლოვნის უფლებათა დაცვის მყარი გარანტიების შექმნას.“[20] გამომდინარე აქედან, აღნიშნული პრობლემის გადაწყვეტის გზად მედიატორის ეთიკის სტანდარტების დადგენა გვესახება. სწორედ, ეთიკის ნორმები უზრუნველყოფს პროცედურულ და სოციალურ სამართლიანობას შორის კავშირს და ამასთან, ის მედიატორებისთვის სახელმძღვანელო პრინციპი იქნება მედიაციის პროცესში, გარდა ამისა, მხარეებს მიეცემათ საშუალება მიმართონ დაცვის მექანიზმებს მედიატორის მიერ ეთიკური ვალდებულებების შეუსრულებლობის შემთხვევაში.[21]

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში მედიაციის სუბიექტები სპეციფიკურია, აქ უნდა იქნეს გათვალისწინებული ბავშვის ინტერესები და, ამავე დროს, დაზარალებულმაც უნდა იგრძნოს სამართლიანობა. მედიატორმა უნდა შექმნას კომფორტული გარემო, არ უნდა მიმართოს მკაცრად და უხეშად არც ერთ მხარეს, განსაკუთრებით, ეს ეხება არასრულწლოვანს. მედიატორის მოსაზრებები და წინადადებები მოზარდისათვის დამრიგებლური ხასიათის უნდა იყოს და ქმნიდეს მეგობრულ გარემოს. არასრულწლოვანმა უნდა იგრძნოს, რომ მისი სახით მას ელაპარაკება სახელმწიფო, რომელიც თანახმაა, აპატიოს ჩადენილი დანაშაული, მოურიგდეს მას და მისცეს გამოსწორების შანსი.

4. მედიაციის პროცესში მონაწილე პირები

მედიაციის პროცესში მთავარ მონაწილეებად გვევლინებიან არასრულწლოვანი, კანონიერი წარმომადგენელი, დაზარალებუ-

---

[20] *შეყილაძე ხ.,* არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპის არსი, ჟურ. „სამართლის ჟურნალი“, №2, თბ., 2016, 267.

[21] *ჩიტაშვილი ნ.,* ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, ჟურნ. „სამართლის ჟურნალი“, №2, თბ., 2016, 30-31.

ლი, მედიატორი. ასევე კონფერენციას ესწრებიან არასრულწლოვნის დამცველი, პროკურორი, სოციალური მუშაკი. ქვემოთ უშუალოდ განვმარტავთ თითოეულ სუბიექტს.

4.1 მედიატორი

მედიაციის კონფერენციას წარმართავს მედიატორი – ნეიტრალური, დამოუკიდებელი, შესაბამისი კვალიფიკაციის მქონე პირი, პროფესიონალი, რომელიც შესაბამისი მეთოდიკის გამოყენებით ცდილობს მხარეთა რეალური (და არა მხოლოდ სამართლებრივი) ინტერესების გამოვლენას, მათ ერთმანეთთან დაახლოებას და ამ გზით ორივე მხარისათვის სამართლიანი, ღირსეული და მომგებიანი შედეგის მიღწევას."[22] აღსანიშნავია, რომ მედიატორის „დეფინიცია და როლი მედიაციის პროცესში განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ რა ტიპის მედიაცია გამოიყენება, რა არის მედიაციის პროგრამის მიზანი, ან როგორია ადგილობრივი პრაქტიკა. მაგალითად: ფლორიდის სტატუტის მიხედვით მედიატორი არის პირი, რომელიც ეხმარება მხარეებს გამოკვეთონ მათი ინტერესები, ერთად მივიდნენ პრობლემის გადაჭრის გზამდე, მხარეებს აწვდის დავის გადაწყვეტის სხვადასხვა ალტერნატიულ გზას, თუმცა არ არის შეზღუდული მხოლოდ ამ ფუნქციით."[23]

მედიატორის ქმედებაზე მედიაციის პროცესში გავლენას ახდენს მრავალი ფაქტორი, მათ შორის, მისი პიროვნება, პროფესიონალური უნარები, გამოცდილება, განათლება მედიაციის სფეროში, მსოფლმხედველობა, რწმენა, წარმოდგენები და მიდგომები მედიაციის პროცესისადმი, მედიატორის პასუხისმგებლობის გრძნობა, პროფესიული რეგულაციის ნორმები და კანონები, რაც „მედიაციის ბაზარზე" მოქმედებს.[24]

---

22 „მედიაცია მოაგვარე დავა შეთანხმებით" გვერდი 13 (ბროშურა), <http://www.library.court.ge/upload/mediacia_triplet_flyer_9_2013.pdf>.

23 *შალიკაშვილი მ., მიქაძე გ.,* არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, თბ., 2016, 124.

24 *ცერცვაძე გ., არევიძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ, მახაური პ., ჟიჟიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ.,* მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის

4.1.1 მედიატორისათვის წაყენებული მოთხოვნები

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციის თანახმად: მედიატორები, რომლებიც მოწვეულნი არიან საზოგადოების ყველა წრიდან, უნდა ფლობდნენ კარგ ცოდნას ადგილობრივი კულტურისა და საზოგადოების შესახებ. სამედიატორო უფლებამოსილების განხორციელებამდე მედიატორები გადიან ტრენინგებს, რომელთა მიზანია მაღალი დონის ცოდნის მიწოდება ისეთ საკითხებში, როგორებიცაა: კონფლიქტის მოგვარების უნარები, სპეციფიკური მოთხოვნები დაზარალებულებსა და დამნაშავეებთან მუშაობისათვის და ძირითადი ცოდნა სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების შესახებ.[25]

„მედიატორი მედიაციის განხორციელების პროცესში უნდა იყოს: ნეიტრალური და არა (რომელიმე მხარისადმი) მიკერძოებული; მხარეების ინტერესების მკვლევარი და არა (რომელიმე მხარის) ინტერესების წარმომადგენელი; მედიაციის პროცესზე პასუხისმგებელი; კრეატიული და არა – პრეტენზიული; მონაწილეთა პიროვნების პატივისმცემელი და არა ყველა საშუალების გამოყენებით შედეგზე ორიენტირებული, კომუნიკაბელური და არა – ჩაკეტილი; მომთმენი და არა – სულსწრაფი.“[26] ამასთან, უმნიშვნელოვანესია მედიატორის უნარი, შექმნას მხარეთათვის უსაფრთხო გარემო, გაამხნევოს მხარეები, ხელი შეუწყოს მათ საკუთარი აზრისა თუ პოზიციის გამოხატვასა და პირდაპირი დიალოგის წარმოებაში.[27]

ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 124, <http://ncadr.tsu.ge/admin/upload/7706Edited-Final-Version-final.pdf>.

25 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია №R (99) 19 წევრი სახელმწიფოების მიმართ, რომელიც ეხება მედიაციას სისხლის სამართლის საქმეებზე (მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1999 წლის 15 სექტემბერს მინისტრთა მოადგილეების №679 შეხვედრაზე).

26 *შალიკაშვილი მ., მიქაძე გ.,* არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, 2016, 116.

27 იხ., <http://ganrideba.ge/?action=page&pid=46&lang=geo>.

4.1.2 მედიატორის როლი მედიაციის პროცესში

მედიატორის როლის ამომწურავი განსაზღვრა საკმაოდ რთულია. იგი დგინდება ყოველი საქმიდან გამომდინარე. ამიტომ იგი, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საქმის ანალიზისა და შეფასების შემდეგ განსაზღვრავს თავის როლს მედიაციის პროცესში.[28]

სანამ მედიაცია დაიწყება, მედიატორები ინფორმირებულნი უნდა იყვნენ საქმის ირგვლივ არსებული ყველა შესაბამისი ფაქტის შესახებ და მათ უნდა მიეწოდოთ საჭირო დოკუმენტები შესაბამისი სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ორგანოთა მიერ. მედიაცია უნდა წარიმართოს მიუკერძოებლად და უნდა ეფუძნებოდეს საქმის შესახებ ფაქტებს და მხარეთა საჭიროებებს ისევე, როგორც მათ სურვილებს. მედიატორი უნდა იყოს ყურადღებიანი მხარეთა მოწყვლად ფაქტორებზე. მედიაცია უნდა განხორციელდეს ეფექტურად, მაგრამ იმ ტემპით, რომ მხარეთათვის იყოს მოსახერხებელი.[29]

4.2 პროკურორი/სოციალური მუშაკი

ლეგალურობის პრინციპის მიხედვით პროკურატურა, რომელიც სისხლისსამართლებრივი დევნის ორგანოა, წყვეტს საკითხს მიიღოს თუ არა არასრულწლოვანმა მონაწილეობა მედიაციაში. პროკურორი სისხლის-სამართლებრივი დევნის დაწყების/არდაწყების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას ითვალისწინებს საჯარო ინტერესს.[30]

მას შემდეგ, რაც პროკურორი მიიღებს გადაწყვეტილებას სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების შესახებ, იგი მის მიერ არჩეული ფორმით და სიხშირით, თვალყურს ადევნებს არასრულ-

---

[28] Roles of the Mediator, Mediate.com – everything mediation, <https:// www.mediate.com/divorce/pg31.cfm>.

[29] *შალიკაშვილი მ., მიქაძე გ.,* არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, თბ., 2016, 116.

[30] *შალიკაშვილი მ.,* არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები, თბ., 2013, 52.

წლოვნის მიერ ხელშეკრულების შესრულებას, ყოველდღიურად ეცნობა სოციალური მუშაკის/პრობაციის ოფიცრის ანგარიშს, საჭიროების შემთხვევაში ესაუბრება დამნაშავეს და მის მშობლებს (კანონიერ წარმომადგენელს) არსებული პროგრესისა და პრობლემების შესახებ. პროკურორი უფლებამოსილია თავად გადაამოწმოს ხელშეკრულების შესრულების მდგომარეობა. ხელშეკრულების არაჯეროვნად შესრულების შემთხვევაში, პროკურორი აუქმებს ან ძალაში ტოვებს გადაწყვეტილებას, ცვლის ღონისძიებას ან/და აგრძელებს ხელშეკრულების ვადას. გადაწყვეტილების გაუქმების შემთხვევაში, პროკურორი უფლებამოსილია დაიწყოს ან განაახლოს არასრულწლოვნის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნა.

არასრულწლოვნის განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ პროკურორი დაუკავშირდება საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს – პრობაციის ეროვნულ სააგენტოს და გადასცემს არასრულწლოვნის საქმეს.[31]

რაც შეეხება არასრულწლოვნის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში სოციალური მუშაკის მონაწილეობას, იგი მიზნად ისახავს არასრულწლოვნის ინდივიდუალური საჭიროებების, მისი უნარების და სოციალური გარემოს შესწავლას, რაც საფუძვლად უდევს განრიდება/განრიდება და მედიაციის ხელშეკრულების პირობების შემუშავებას. სოციალური მუშაკი შეიმუშავებს არასრულწლოვნის ბიო-ფსიქო-სოციალურ შეფასებას, შეფასების დასკვნასა და ხელშეკრულების სარეკომენდაციო პირობებს, რომლებშიც მიეთითება, თუ რა კონკრეტული პირობების შესრულება იმოქმედებს დადებითად არასრულწლოვანზე და ხელს შეუწყობს მის გამოსწორებას. დასკვნის საფუძველზე პროკურორი სოციალურ მუშაკთან და მედიაციის შემთხვევაში მედიატორთან ერთად ადგენს ხელშეკრულების პირობებს. პირობების ჩამოყალიბებისას ისინი ითვალისწინებენ დაზარალებულის ინტერესს და მოქმედებენ არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით. სოციალური მუშაკი ეხმარება არასრულწლოვანს სოციალურ

---

[31] იხ., <http://ganrideba.ge/?action=page&p_id=11&lang=geo>.

ინტეგრაციაში, რამაც მნიშვნელოვნად უნდა შეუწყოს ხელი განმეორებითი დანაშაულის პრევენციას.[32]

როგორც პროკურორი, აგრეთვე სოციალური მუშაკი, ვალდებულნი არ არიან მონაწილეობა მიიღონ მედიაციის კონფერენციაში. აღნიშნული მათ სურვილზეა დამოკიდებული.

4.3 დაზარალებული

„ბოდიშს დიდი ძალა აქვს: ძალადობის გარეშე აგვარებს კონფლიქტებს, სპობს ერებს შორის განხეთქილებას, მთავრობას ეხმარება მოსახლეობის ტანჯვის დანახვაში და ხელს უწყობს პირადი ურთიერთობების მოგვარებას“

დებორა ტანენი

სისხლის სამართალში დაზარალებული შეზღუდული უფლებებით სარგებლობს, მედიაციის პროგრამის დროს კი იგი აქტიურად ერთვება პროცესში და ეძლევა საშუალება მისი აზრი უფრო მეტად იქნას გათვალისწინებული.[33]

არ არსებობს დანაშაული მსხვერპლის გარეშე. მსხვერპლი შეიძლება იყოს ადამიანი, ორგანიზაცია, საზოგადოება ან სახელმწიფო. დანაშაულის მსხვერპლი, განიცდის ეკონომიკურ ზარალს, სოციალურ, მორალურ, ფიზიკურ და ფსიქიკურ ზიანს, რომელიც დამნაშავის რესოციალიზაციის გამო სახელმწიფო კონტროლის ორგანოების (სასამართლო, პოლიცია, პროკურატურა, სასჯელაღსრულების სისტემა) მხრიდან იგნორირებულია, მათ ავიწყდებათ, რომ დანაშაულის მსხვერპლიც მოითხოვს საზოგადოებაში „კვლავ დაბრუნებას“. დაზარალებულთა დიდი უმრავლესობის მოთხოვნაა ზიანის სრულყოფილი ანაზღაურება. მათ სურთ დარწმუნდნენ, რომ მომხდარ დანაშაულებრივ ქმედებაში ბრალი არ მიუძღვით და რომ დამნაშავე მიხვდა მის შეცდომას, გაიაზრა, რომ საზოგა-

---

32 იხ., <http://ganrideba.ge/?action=page&p_id=11&lang=geo>.

33 *ცერცვაძე გ., არევიძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ, მახაური პ., ჟიჟიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ.,* მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 109, <http://ncadr.tsu.ge/admin/upload/7706Edited-Final-Version-final.pdf>.

დოების მხრიდან დასაგმობი ქმედება ჩაიდინა და ინანიებს მას. ამ ყოველივეს კი მედიაციის პროცესი უზრუნველყოფს, მხარეთა შორის დიალოგის დაწყების მეშვეობით.

4.4 არასრულწლოვანი/კანონიერი წარმომადგენელი/ ადვოკატი

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მიზნებისათვის არასრულწლოვნად ითვლება პირი, რომელსაც დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის შეუსრულდა 14 წელი, მაგრამ არ შესრულებია 18 წელი.[34] ხოლო „კანონთან კონფლიქტში მყოფი მოზარდი არის ის პირი, რომელმაც სავარაუდოდ დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ბრალად ედება მისი დარღვევა, ან დამნაშავედაა მიჩნეული მის დარღვევაში. გულისხმობს მსჯავრდებულ, ბრალდებულ, პრობაციონერ და განრიდებულ მოზარდებს."[35]

არასრულწლოვნის მონაწილეობა მედიაციის პროცესში უმთავრეს ფაქტორს წარმოადგენს. კონფერენცია, რომელიც აღმზრდელობითი/პედაგოგიური ხასიათს ატარებს, მიზნად ისახავს არასრულწლოვნის გამოსწორებას სისხლის სამართლის საქმის წარმოების გარეშე. იგი საშუალებას აძლევს მედიაციის მონაწილეებს, დაფიქრდნენ საკუთარ საქციელზე. დამნაშავე მიხვდეს მის მიერ ჩადენილი ქმედების სიმძიმეს. მედიაცია უზრუნველყოფს მონაწილეთა მხრიდან გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას, რომელიც გამოიხატება მხარეთა მიერ პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღებაში, როგორც დაზარალებულის ასევე დამნაშავის რესოციალიზაციაში, დამნაშავე არასრულწლოვნის სხვა უცხო პირებთან ურთიერთობის სწავლასა და საზოგადოებაში აღიარებული ნორმების პატივისცემაში.[36]

კანონიერი წარმომადგენელია არასრულწლოვნის ახლო ნა-

---

[34] ამკ-ის მუხლი 3.1.

[35] სტანდარტები ფსიქო-სოციალური სარეაბილიტაციო მომსახურეობების მიმწოდებელთათვის, რომლებიც მუშაობენ კანონთან კონფლიქტში მყოფ ან დევიაციური ქცევის მქონე მოზარდებთან, <http:// prevention.gov.ge/prevention.gov.ge/uploads/files/sajaro/JJ%20Standards_Final.pdf>.

[36] *შალიკაშვილი მ.,* არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექ-

თესავი, მხარდამჭერი, მეურვე, მზრუნველი, რომელიც არასრულწლოვნის ინტერესების დასაცავად არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში მონაწილეობს და სარგებლობს არასრულწლოვნის უფლებებით, გარდა იმ უფლებებისა, რომლებითაც, თვით ამ უფლებების ბუნებიდან გამომდინარე, შეიძლება მხოლოდ არასრულწლოვანმა ისარგებლოს.[37] ახლო ნათესავში იგულისხმება არასრულწლოვნის მშობელი, მშვილებელი, შვილი, მინდობით აღსაზრდელი, პაპა, ბებია, და, ძმა, მეუღლე (მათ შორის, განქორწინებული).[38]

კანონიერი წარმომადგენლის მონაწილეობა მედიაციის კონფერენციაში ფსიქოლოგიურ მხარდაჭერას წარმოადგენს არასრულწლოვნისათვის, ამიტომაც მისი დასწრება სავალდებულოა. თუმცა, საკითხავია რა ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც საქმე ეხება ისეთ არასრულწლოვანს, რომელსაც არ ჰყავს კანონიერი წარმომადგენელი, ან მისი ადგილსამყოფელი უცნობია. კანონი ღიად ტოვებს საკითხს, თუ ვინ უნდა დაესწროს მედიაციას ამ დროს.

განსაკუთრებით აღნიშვნის ღირსია მედიაციის კიდევ ერთი მონაწილე – ადვოკატი. მედიაციის პროცესში, იქიდან გამომდინარე, რომ მედიატორი ორივე მხარისთვის სასარგებლო და მისაღები შეთანხმების მიღწევის გარანტად გვევლინება, აუცილებლობას არ წარმოადგენს ადვოკატის მონაწილეობა, მით უმეტეს იმ შემთხვევაში თუკი დამცველი ცდილობს საკუთარი აზრი მოახვიოს თავის კლიენტს ჰონორარის გამართლების მიზნით.[39]

5. მედიაციის პრინციპები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში

მედიაცია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში ხორციერლდება შემდეგ პრინციპებზე დაყრდნობით: ალტერნატიული მექანიზმების გამოყენების მაქსიმალური ხელშეწყობა, ნებაყოფ-

---

ტები, თბ., 2013, 110.

37 ამკ-ის მუხლი 3.11.

38 იქვე, მუხლი 3.19.

39 *შალიკაშვილი მ.,* არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები, თბ., 2013, 59.

ლობითობა, პროპორციულობა, კონფიდენციალურობა, სტიგმატიზაციის დაუშვებლობა, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინება,[40] მხარეების პირდაპირი მონაწილეობა.[41] ფუნქციური დანიშნულების მიხედვით აღნიშნული პრინციპები ორ ჯგუფად შეიძლება დავყოთ: 1. პრინციპები რომლებიც ახასიათებს მედიაციის განხორციელების ორგანიზების თავისებურებებსა და მონაწილეთა სტატუსს (ორგანიზაციული პრინციპები); 2. პრინციპები, რომლებიც ახასიათებს თავად მედიაციის განხორციელების წესს (პროცედურული პრინციპები). პირველ ჯგუფს განეკუთვნება ნებაყოფლობითობისა და ნეიტრალურობის პრინციპები, ხოლო მეორე ჯგუფს – კონფიდენციალურობის, მხარეთა დამოუკიდებლობის, თანამშრომლობისა და თანასწორობის პრინციპები.[42]

მედიაციის პროცესში მონაწილეობა არის ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილება. მხარეები უფლებამოსილი არიან, ნებისმიერ ეტაპზე თქვან უარი განრიდების/მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე. ნებაყოფლობითობის გარეშე შეუძლებელი იქნება იმ მიზნების მიღწევა, რომლებსაც პროგრამა გულისხმობს. მეტად მნიშვნელოვანია დაზარალებულის გაცნობიერებული თანხმობა მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე. სწორედ ამ მიზეზით გახდა საჭირო მედიატორის როლისა და ჩართულობის გაზრდა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში. დღეისათვის, პრაქტიკაზე დაყრდნობით, შეიძლება ითქვას, რომ მედიატორები მუშაობის პროცესში დიდ დროსა და ძალისხმევას უთმობენ დაზარალებულის მიერ მისი როლისა და ფუნქციის გაცნობიერებას.

პროპორციულობის პრინციპის თანახმად, არასრულწლოვნისათვის დაკისრებული ვალდებულებები ჩადენილი ქმედების პრო-

---

40 *ჯავახიშვილი ლ.,* არასრულწლოვნის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მიმოხილვა, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2016, 182.

41 *Westerfield R.,* When is the Right Timing for a Mediation, Resolushion Disputes Worldwide, 2013, 1, <https://www. jamsadr. com/files/ uploads/ documents/ articles/westerfield-timing-mediation-abtl-2013.pdf>.

42 *კოხრეიძე ლ.,* სასამართლო მედიაციის სამართლებრივი ასპექტები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №4, თბ., 2013, 21.

პორციული უნდა იყოს. ზემოთქმული პრინციპი უზრუნველყოფს იმას, რომ არასრულწლოვანს არ დაეკისროს სასჯელზე უფრო მკაცრი ღონისძიება.[43]

კონფიდენციალურობა მედიაციის ერთ-ერთი მთავარი და მნიშვნელოვანი პრინციპია, „თვით სამართლიანობა მოითხოვს კონფიდენციალურობის დაცვას".[44] მედიატორის მიერ მედიაციასთან დაკავშირებული დუმილის შენარჩუნების ვალდებულება გამომდინარეობს მხარეთა და მედიატორთა სახელშეკრულებო ურთიერთობიდან".[45] მედიატორი არ შეიძლება იქნას დაკითხული იმ საქმეზე, რომელზეც იგი ახორციელებდა მედიაციას.[46] კონფიდენციალურობა ერთ-ერთი საფუძველია იმისა, რომ არ მოხდეს არასრულწლოვნის სტიგმატიზაცია. სწორედ კონფიდენციალურობის დაცვისა და სტიგმატიზაციის დაუშვებლობის პრინციპებია ის უმთავრესი და ფუძემდებლური პრინციპები, რომლებიც იცავენ არასრულწლოვანს და ასეთ დიდ მნიშვნელობას სძენენ არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამას.

სისხლის სამართლისაგან განსხვავებით, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ნორმები ითვალისწინებს „არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესს."[47] ბავშვის საუკეთესო ინტერესი სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სფეროში უნდა განიმარტოს რო-

---

43 საქართველოს სასჯელაღსრულების პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2011 წლის 22 თებერვლის №29 ბრძანება „განრიდების ან/და განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულებების მომზადება-შესრულების პროცესში სოციალური მუშაკის როლისა და საქმიანობის წესის დამტკიცების თაობაზე" მე-2 მუხლი.

44 *თვაური რ.,* კონფიდენციალური პრინციპით ბოჭვის სტანდარტი მედიაციის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული", ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2015, 27.

45 *ცერცვაძე გ.,* მედიაცია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 35.

46 იხ., <http://www.library.court.ge/ upload/mediacia_triplet_flyer_ 9_ 2013. pdf>.

47 იხ., <http://legalmatch.typepad.com/criminallaw/2014/11/can-alternative-dispute-resolution-fix-the-juvenile-justice-system.html>.

გორც მისი უფლება: იყოს დაცული, ჰქონდეს უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობის განცდა; ასევე უნდა იყოს დაცული მისი ჯანმრთელობის, განათლებისა და განვითარების უფლებები; უმთავრესი ამოსავალი წერტილია ბავშვის რეალიზაცია-რეაბილიტაცია და საზოგადოებაში მისი სრულფასოვან წევრად დაბრუნება.[48] „ბავშვის საუკეთესო ინტერესის განსაზღვრისას გადაწყვეტილების მიმღებმა უნდა გაითვალისწინოს მისი პიროვნება, სურვილები, ვითარება, ოჯახური მდგომარეობა".[49] აღნიშნული დეფინიცია არ იძლევა სრულყოფილ და ამომწურავ განმარტებას, შესაბამისად, გადაწყვეტილების მიმღებ პირს უტოვებს ფართო დისკრეციას, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში თავად განსაზღვროს არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესი.[50]

6. მედიაციის პროცესის შედეგი – მხარეებს შორის დადებული ხელშეკრულება

„მედიაციის წარმატებით დასრულება აუცილებლად უნდა გაფორმდეს შეთანხმების სახით. ეს შეთანხმება ჩვეულებრივი ხელშეკრულებაა".[51] ხელშეკრულების გაფორმების შემდეგ, არასრულწლოვნის მიერ ხელშეკრულების პირობების შესრულებას მეთვალყურეობას უწევს სოციალური მუშაკი, რომელიც, ხელშეკრულების პირობების დარღვევის შემთხვევაში, საქმეს კვლავ პროკუროს

---

48 *თვაური რ.,* კონფიდენციალური პრინციპით ბოჭვის სტანდარტი მედიაციის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული", ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2015, 29.

49 *ვარძელაშვილი ი.,* არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის, როგორც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის უმნიშვნელოვანესი პრინციპის მნიშვნელობა სასამართლო პრაქტიკაში, ჟურნ. „სისხლის სამართლის აქტუალური საკითხები", №1, თბ., 2017, 73.

50 *შეყილაძე ხ.,* არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპის არსი, ჟურ. „სამართლის ჟურნალი", თბ., 2016, №2, 284.

51 *ცერცვაძე გ.,* მედიაცია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 200.

უბრუნებს. პროკურორი კი უფლებამოსილია, ხელახლა დაიწყოს სისხლისსამართლებრივი დევნა ამ არასრულწლოვნის მიმართ.[52]

განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულების მიზანია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან პირის განრიდება და მისთვის ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირობების შესრულების ვალდებულების დაკისრება. ხელშეკრულება აგრეთვე ასახავს განრიდებულსა და დაზარალებულს შორის პირდაპირი დიალოგის და მორიგების პირობებს. მედიატორი კონფერენციის მონაწილეებს დეტალურად აცნობს ხელშეკრულების პირობებს და რწმუნდება, რომ პირობა გასაგები და მისაღებია ყველა მონაწილისათვის. ამის შემდეგ მონაწილეები აკეთებენ კომენტარებს და ახსნა-განმარტებებს. საჭიროებისამებრ, შესაძლებელია, მხარეებმა შეიტანონ ცვლილებები ხელშეკრულების პირობებში. აღნიშნული ცვლილებები უნდა განხორციელდეს ყველა მხარისა და აგრეთვე პროკურორისა და სოციალური მუშაკის თანხმობით. კონსენსუსის მიღწევის შემდეგ მედიატორი ასრულებს განრიდებისა და მედიაციის ხელშეკრულების ტექსტზე მუშაობას. ხელშეკრულების ტექსტი ასახავს კონფერენციის შედეგებს. მედიატორი არიგებს ხელშეკრულების პროექტს და მონაწილეებს აძლევს დროს, რომ გაეცნონ ხელშეკრულების ტექსტს. მონაწილეებს აქვთ კითხვების დასმისა და განმარტებების მიღების უფლება. კონფერენცია სრულდება ხელშეკრულებაზე ხელმოწერით.[53]

თუ რა სახის ვალდებულებები შეიძლება დაეკისროს არასრულწლოვანს, ამის საილუსტრაციოდ გვსურს მოვიყვანოთ განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულება, რომელიც დაიდო 2017 წელს. 15 წლის არასრულწლოვანს ჩადენილი ჰქონდა საქართველოს სსკ-ის 178-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული. არასრულწლოვანი მაღაზიიდან აშკარად, მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით დაეუფლა სხვა პირის

---

[52] იხ., <http://ganrideba.ge/?action=page&p_id=1061&lang=geo>.

[53] საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო სსიპ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის დირექტორის 2016 წლის 3 ნოემბრის ბრძანება #384/ს განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში ჩართული მედიატორების საქმიანობის წესის და სამუშაო დოკუმენტაციის დამტკიცების თაობაზე, მუხლი 10.

საფულეს, რომელშიც მოთავსებული იყო პირადობის დამადასტურებელი მოწმობა, პლასტიკური ბარათები და ფულადი თანხა 120 ლარი. ხელშეკრულებით ამ არასრულწლოვანს დაეკისრა შემდეგი ვალდებულებები: ჩაერთოს არასამთავრობო ორგანიზაციის ფსიქო-სარეაბილიტაციო პროგრამაში ანტისოციალური ქცევის პრევენციის მიზნით (8-10 სესია); ჩაერთოს არასამთავრობო ორგანიზაციის მიერ ორგანიზებულ რეკრეაციულ სპორტულ და კულტურულ აქტივობებში; გაიაროს ინდივიდუალური სესიები პრობაციის სოციალურ მუშაკთან თემაზე: „ცხოვრებისეული ფასეულობები" (7 სესია); გაიაროს ინდივიდუალური სესიები პრობაციის სოციალურ მუშაკთან თემაზე: „მომავლის დაგეგმვა" (7 სესია); პრობაციის ეროვნული სააგენტოს სოციალური მუშაკის დახმარებით გაეცნოს საქართველოს კანონმდებლობიდან მის დანაშაულებრივ ქმედებასთან დაკავშირებულ ნაწილს; ხელშეკრულებით დადგენილი ორგანიზაციის პერსონალს დაეხმაროს საჭირო საქმეების მოგვარებაში (კვირაში 1 დღე); ამკ-ის 45-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ" ქვეპუნქტის თანახმად აეკრძალოს დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში, კერძოდ 23:00 საათიდან 07:00 საათამდე საცხოვრებლის დატოვება.

აღნიშნული პირობების გათვალისწინებით ვფიქრობთ, რომ კონკრეტული ხელშეკრულება უზრუნველყოფს არასრულწლოვნის რესოციალიზაციას (კვირაში ერთი დღით პერსონალის დახმარება ემსახურება საზოგადოებასთან ურთიერთობის, ახალი ნაცნობების შეძენის ხელშეწყობას) და ამასთან არასრულწლოვნის სესიებზე დასწრების დავალდებულება პედაგოგიურ (აღმზრდელობით) ხასიათს ატარებს. რაც შეეხება შინიდან გასვლის აკრძალვას პრევენციული მიზანი აქვს, ისევე როგორც სხვა ღონისძიებებს, რომლებიც ამ ხელშეკრულებითაა გათვალისწინებული. ხოლო კულტურულ და სპორტულ აქტივობებში ჩართვა, ვფიქრობთ, რომ უზრუნველყოფს არასრულწლოვნის „კრიმინალური ენერგიისაგან" გათავისუფლებას და ახალი ინტერესების გაჩენას.[54]

---

[54] საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს საჯარო სამართლის იურიდიული პირის დანაშაულის პრევენციის ცენტრისაგან გამოთხოვილი ხელშეკრულება განრიდებისა და მედიაციის შესახებ, № 684.

7. სტატისტიკა

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კანონში მედიაციის შემოღებით მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება მიიღო კანონმდებელმა. თუმცა საკანონმდებლო მოწესრიგებასთან ერთად მნიშვნელოვანია, თუ რამდენად წარმატებით ხორციელდება მედიაცია პრაქტიკაში. აღნიშნულის დადგენა შესაძლებელია ქვემოთ წარმოდგენილი სტატისტიკით.[55]

წარმატებით დასრულებული მედიაციის მაჩვენებელი განრიდებულთა რაოდენობის მიხედვით. (საქმეებში სადაც არსებობდა მედიაციის წინაპირობა)

	2014 წლის 6 თვე	**2015 წლის 6 თვე**	**2016 წლის 6 თვე**	**2017 წლის 6 თვე**
წარმატებით დასრულდა	16% (13 მედიაციის კონფერენცია)	59% (71 მედიაციის კონფერენცია)	42% (105 მედიაციის კონფერენცია)	37% (143 მედიაციის კონფერენცია)

მედიაციის მაჩვენებელთან დაკავშირებული მონაცემები 2017 წელს (6 თვე)

მიზეზი	**რაოდენობა**	**პროცენტული მაჩვენებელი**
დაზარალებული არ არსებობდა	22	7%
მედიაციაზე უარი განაცხადა მედიატორმა	115	36%
მედიაციაზე უარი განაცხადა დაზარალებულმა	183	56%
სხვა	4	1%
სულ	500	

[55] ვრცლად: განრიდების პროგრამების (განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის) 2017 წლის 6 თვის (იანვარი-ივნისი) ანგარიში, <http://ganrideba.ge/res/files/52/Report_2017_%20month_Diversion%20and%20Mediation.pdf>.

მედიაციის მაჩვენებლები (2014-2017 წლების მონაცემები)

	2014 წლის 6 თვე	**2015 წლის 6 თვე**	**2016 წლის 6 თვე**	**2017 წლის 6 თვე**
განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში ჩართული 21 წელს მიუღწეველი პირები	113 საქმე	146 საქმე	320 საქმე	500 საქმე
სადაც არსებობდა მედიაციის წინაპირობები	107 საქმე	146 საქმე	302 საქმე	474 საქმე
მედიაცია შედგა	17 საქმე	86 საქმე	128 საქმე	176 საქმე
პროცენტული მაჩვენებელი	16%	59%	42%	37%

დაზარალებულთა მონაცემები

	14-დან 18 წლამდე განრიდებულები	**18-დან 21 წლამდე განრიდებულები**	**14-დან 21 წლამდე განრიდებულები**
იურიდიული პირი	136	134	270
ფიზიკური პირი	107	101	208
დაზარალებულის გარეშე	10	12	22

2017 წლის სტატისტიკური მონაცემები საოლქო პროკურატურების მიხედვით[56]

პროკურატურის დასახელება	რაოდენობა
დასავლეთ საქართველოს საოლქო პროკურატურა	8
აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურატურა	1
სამცხე-ჯავახეთის საოლქო პროკურატურა	0
ქვემო ქართლის საოლქო პროკურატურა	2
ქ. თბილისის საოლქო პროკურატურა	21
შიდა ქართლისა და მცხეთა მთიანეთის საოლქო პროკურატურა	4
კახეთის საოლქო პროკურატურა	1
სამეგრელო-ზემო სვანეთის საოლქო პროკურატურა	3
მთავარი პროკურატურა	16

[56] ვრცლად რაიონული პროკურატურის მონაცემები იხილეთ, <http://ganrideba.ge/res/files/52/Report_2017_%20month_Diversion%20and%20Mediation.pdf>.

8. დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმი საუკეთესო საშუალებად გვესახება არასრულწლოვანთა დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხში. იგი უზრუნველყოფს არა მხოლოდ არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესის, არამედ დაზარალებულის ჩართულობას და მისი უფლებების დაცვას. მედიაციას აღმზრდელობითი, პედაგოგიური ხასიათი აქვს.

მისასალმებელია ის ფაქტი, რომ წარმატებით დასრულებულ მედიაციათა რაოდენობა ყოველწლიურად იზრდება, რაც მედიაციის უპირატესობას უსვამს ხაზს, განსაკუთრებით იმ პირობებში, როცა სასამართლოები დღევანდელი მდგომარეობით საქმეთა რაოდენობების მიხედვით გადატვირთულია.

თუმცა, მედიაციის უპირატესობის მიუხედავად, გარკვეული პრობლემური საკითხები არსებობს კანონმდებლობაში. როგორც ზემოთ აღინიშნა კანონმდებლობა ღიად ტოვებს საკითხს კანონიერ წარმომადგენელთან დაკავშირებით, როცა არასრულწლოვანს არ ჰყავს კანონიერი წარმომადგენელი ან მისი ადგილსამყოფელი უცნობია, და როდესაც ადგენს მის სავალდებულო დასწრებას მედიაციის კონფერენციაში.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი მედიატორის ეთიკის ნორმების არარსებობაა, რაც უფრო მეტად მნიშვნელოვანია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში მედიაციის წარმართვისას, რათა სრულყოფილად იქნეს დაცული ორივე მხარის უფლებები, მოთხოვნები და გამართლდეს მათი მოლოდინები. ამავე დროს აღნიშნული სტანდარტების შემოღება ხელს შეუწყობს საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებას, ეს ყოველივე კი მომავალში დადებითად აისახება იმ დაზარალებულთა რიცხვზე, რომლებიც მედიაციაში ჩართვაზე უარს აცხადებენ.

ასევე, ვეთანხმებით რა იურიდიულ მეცნიერებაში გავრცელებულ მოსაზრებას, ვფიქრობთ, რომ არასრულწლოვნის მედიაციაში ჩართვის დამაბრკოლებელი გარემოება არ უნდა იყოს მისი წარსულში განრიდება/მედიაციის პროგრამაში მონაწილეობა. მედია-

ცია არ უნდა წარმოადგენდეს მხოლოდ ერთხელ მიცემულ შანსს არასრულწლოვნისათვის.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ მიუხედავად წარმატებული კონფერენციებისა მედიაცია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში საჭიროებს შემდეგ დახვეწასა და განვითარებას, რადგან იგი ქვეყნისთვის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან მიზანს – არასრულწლოვანთა ინტერესებისა და უფლებების დაცვას ემსახურება.

ბიბლიოგრაფია

1. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი (გამოცემის თარიღი – 12.06.2015).
2. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია №R (99) 19 წევრი სახელმწიფოების მიმართ, რომელიც ეხება მედიაციას სისხლის სამართლის საქმეებზე (მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1999 წლის 15 სექტემბერს მინისტრთა მოადგილეების № 679 შეხვედრაზე).
3. საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო სსიპ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის დირექტორის 2016 წლის 3 ნოემბრის ბრძანება №384/ს განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში ჩართული მედიატორების საქმიანობის წესის და სამუშაო დოკუმენტაციის დამტკიცების თაობაზე.
4. საქართველოს სასჯელაღსრულების პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2011 წლის 22 თებერვლის №29 ბრძანება „განრიდების ან/და განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულებების მომზადება-შესრულების პროცესში სოციალური მუშაკის როლისა და საქმიანობის წესის დამტკიცების თაობაზე“.
5. სტანდარტები ფსიქო-სოციალური სარეაბილიტაციო მომსახურეობების მიმწოდებელთათვის, რომლებიც მუშაობენ კანონთან კონფლიქტში მყოფ ან დევიაციური ქცევის მქონე მოზარდებთან, <http://prevention.gov.ge/prevention. gov.ge/uploads/files/sajaro/ JJ%20Standards_Final.pdf.
6. *გაბუნია მ., ბერიძე თ.,* მედიაციის კრიმინოლოგიური ასპექტები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №1, თბ., 2013, 64.

7. *გვენეტაძე ნ., კვაჭაძე მ., წიკლაური-ლამიხი ე., გაბუნია მ.,* არასრულწლოვათა მართლმსაჯულება – განრიდება და მედიაცია, თბ., 2012, 145.
8. *ვარძელაშვილი ი.,* არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის, როგორც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის უმნიშვნელოვანესი პრინციპის მნიშვნელობა სასამართლო პრაქტიკაში, ჟურნ. „სისხლის სამართლის აქტუალური საკითხები“, №1, თბ., 2017, 73.
9. *თვაური რ.,* კონფიდენციალური პრინციპით ბოჭვის სტანდარტი მედიაციის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, ჟურნ., „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2015, 27, 29.
10. *კავთუაშვილი ე.,* კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანი ფსიქოლოგიურ, თეოლოგიურ, პედაგოგიურ და იურიდიულ ჭრილში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №4 (52), თბ., 2016, 97, 98.
11. *კოხრეიძე ლ.,* სასამართლო მედიაციის სამართლებრივი ასპექტები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №4, თბ., 2013, 21.
12. *ოსტერმაილერი ს. მ., სვენსონი დ. რ.,* დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, თბ., 2014, 124.
13. *ქუთათელაძე მ.,* განრიდება, არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესზე დაფუძნებული არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიხედვით, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №4 (52), თბ., 2016, 108.
14. *შალიკაშვილი მ.,* არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები, თბ., 2013, 17, 52, 59, 110.
15. *შალიკაშვილი მ.,* ვიქტიმოლოგია – მეცნიერება დანაშულის მსხვრეპლის შესახებ, თბ., 2011, 14.
16. *შალიკაშვილი მ., მიქაძე გ.,* არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, თბ., 2016, 26, 94, 116, 124.
17. *შეყილაძე ხ.,* არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპის არსი, ჟურ. „სამართლის ჟურნალი“, №2, თბ., 2016, 267, 284.

18. *ჯავახიშვილი ლ.,* არასრულწლოვნის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მიმოხილვა, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2016, 179, 180, 182.
19. *ჩიტაშვილი ნ.,* ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, თბ., 2016, 29-31.
20. *ჩუბინიძე ქ.,* არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა, სამართლის ფაკულტეტის სტუდენტთა II სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, გამომცემელი ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2012, 60.
21. *ცერცვაძე გ.,* მედიაცია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 35, 200.
22. *ცერცვაძე გ., არევიძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ, მახაური პ., ჟიჟიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ.,* მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 109, 124.
23. *ხერხეულიძე ი.,* არასრულწლოვანთა დანაშაული და მისი გამომწვევი მიზეზები იუვენალური იუსტიციის სისტემაში, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2012, 292;
24. მედიაცია მოაგვარე დავა შეთანხმებით“ გვ. 13 (ბროშურა), <http://www.library.court.ge/upload/mediacia_triplet_flyer_9_2013.pdf>.
25. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს საჯარო სამართლის იურიდიული პირის დანაშაულის პრევენციის ცენტრისაგან გამოთხოვილი ხელშეკრულება განრიდებისა და მედიაციის შესახებ, № 684.
26. *Chown P.L.,* Juvenile Justice, The Letric Law Library <https:// www. lectlaw.com/files/cjs08.htm>.
27. *Păroşanu A.,* Final National Report of Germany – Restorative Justice in Germany, 2013;
28. *Westerfield R.,* When is the right timing for a mediation, Resolushion Disputes Worldwide, 2013, <https:// www. jamsadr. com/ files/uploads/documents/articles/westerfield-timing-mediation-abtl-2013.pdf> .

29. Roles of the Mediator, Mediate.com <https:// www. mediate. com/ divorce/pg31.cfm>.
30. The New German Mediation Act – Paving The Way for Mediation As Established Standard in Dispute Resolution, 2012, <http://www. shearman.com/~/media/Files/Document-Manager-Files-from-BDS/ MediationsG.pdf>.
31. <http://ncadr.tsu.ge/admin/upload/7706Edited-Final-Version-final. pdf>.
32. <http://legalmatch.typepad.com/criminallaw/2014/11/can-alternative-dispute-resolution-fix-the-juvenile-justice-system.html>.
33. <http://3e-rj-model.web.auth.gr/files/ national_reports/ Germany.pdf>.
34. <http://prevention.gov.ge/page/28/geo>.
35. <http://www.library.court.ge/upload/mediacia_triplet_flyer_9_2013. pdf>.
36. <http://ganrideba.ge/>.